

MATTIS TEUTSCH JÁNOS (1884-1960)

Táj, 1917 körül | Landscape, around 1917

Olaj, papírlemez | Oil on paperboard, 49,5 x 60 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: MT

Kezdő ár | Starting price: 30 000 000 Ft / 85 714 EUR
Becsérték: 50 000 000 – 70 000 000 Ft
Estimate: 142 857 – 200 000 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

▪ a Bach család gyűjteményében, majd Éber Miklós tulajdonában

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

- The Hungarian avant garde: The eight and the activists. Hayward Gallery, February 27 to April 7 1980, (kat.: 101.)
- L'art en Hongrie, 1905-1930: art et révolution: [exposition], Musée d'art et d'industrie, Saint-Étienne, 4 janvier - 4 février 1980 (97. tétel)
- L'art en Hongrie, 1905-1930: art et révolution, Musée d'art moderne de la ville, Paris, 22 octobre 1980 - 4 janvier 1981, 4 janvier - 4 février 1980
- Nyolcak és aktivisták. Janus Pannonius Múzeum - Magyar Nemzeti Galéria, Budavári Palota, 1981. február 5. - április 26., (kat.: 104.)
- Mattis Teutsch János kiállítása. Virág Judit Galéria, Budapest, 2021. június 12.

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

- Remekművek egy magángyűjteményből Mattis Teutsch János. Szerk.: Szegeci Merse Pál. Virág Judit Galéria, 2020, 50. oldal, (kat.: 12)

*„Állomásaim tulajdonképpen nem voltak.
Mestereim se voltak.
A huszadik század gyermeke vagyok”*

Mattis Teutsch János.¹

Mattis Teutsch János a brassói faipari iskolában eredetileg szobrászatot tanult, majd a kor szokásához híven Budapesten és Münchenben képzőművészeti forradalma zajlott, ekkor határozta el véglegesen, hogy művész lesz. Noha első támogatója és méltatója, Kassák Lajos szerint Mattis Teutsch „(r)észben passzív természet volt”,² ez nem akadályozza meg abban, hogy a

következő évtizedekben a frontvonalról aktív részese és alakítója legyen a modern művészetnek. A MA-kiállítások után rövidesen a Herwarth Walden-féle berlini Der Sturm galéria absztrakt szekciójának egyik oszlopos tagja, majd 1928 után csatlakozik a kölni, Bauhaus-mintájú A bis Z-csoporthoz. Egyik irányzat mellett sem köteleződik el, a maga útját járja, mégis figyelemre méltó, hogy mindvégig olyan körökhöz húz, akik aktív szerepet kívántak vállalni a társadalom

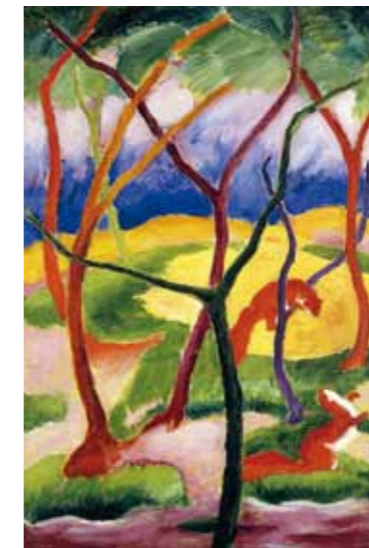
átalakításában, igazságosabbá tételében. Végül saját formatanát Művészetideológia címen 1931-ben jelenteti meg. Mesterei lehet, hogy nem voltak, de Mattis Teutsch, aki 1916-ban már mint érett, önálló stílussal rendelkező művész jelenik meg a magyar képzőművészeti színtéren, ahogy a fenti idézet interjút folytatva maga is mondja, „*elejétől fogva biztos szemszögből*” figyeli azt, ami körülötte történik.³ Elsőként a posztimpreszionisták és

fauves-ok hatása említhető. Hazatérve Párizsból Mattis Teutsch a szobrászkodást egy kis időre félrerakja, és elmerül a színek és vonalak világában. Legkorábbi akvarell és tempera-képein a változatos Brassó környéki táj és a Forráshegy vidéke tűnik fel, amelyek fia visszaemlékezései szerint is kiapadatlan témául szolgálnak egy festő számára. Az első kisméretű festményeken még jól felismerhetőek a motívumok (házsorok, cseréptetők, egy-egy alak vagy pad, hegyek, bú-

zatáblák), és már itt is különös figyelem irányul a hol magányosan, hol csoportokban álló fákra. A sajátos jellegű és geometriájú tájnak kétségtelenül fontos szerepe van Mattis Teutsch művészetének alakulásában, hiszen rajta kísérletezi ki a különböző színű, ritmikusan hullámzó vonalakkal építkező stílusát, valamint vizsgálja a függőlegesek és vízszintesek egymáshoz való viszonyát, műveinek egyik alapproblémáját. A tízes évek közepére, a Der Blaue Reiter és a

német expresszionizmus, különösen Kandinszkij 1909-1914 között festett tájképeinek hatására, Mattis Teutsch művészete fokozatosan távolodik a konkrét látvány rögzítésétől, az árnyékok és valőrök teljesen eltűnnek, és a táji elemek kavargó, örvénylő vonalrendszerekké vagy folttá egyszerűsödnek. Ekkor kezd hozzá első nagyobb méretű olajképei megfestéséhez, valamint fekete-fehér linóleummetszet-sorozatához. Ez utóbbi szinte szükségszerűvé teszi

1. Vaszilij Kandinszkij: Táj nyáron, 1909
The Russian Museum, Szentpétervár

2. Gabriele Münter: A kék hegy (Murnau), 1908
magántulajdon

3. Franz Marc: Táj lóval, 1910
Folkwang Museum, Essen, Németország

4. Franz Marc: Játszó kistrókák, 1911
magántulajdon

5. Edvard Munch: Táj nyáron, 1896
Munch Museum, Oslo

a további egyszerűsítést és absztrakciót, de a szigorú geometria helyett az organikus formák, dekoratív vonalak jellemzőek, melyek leginkább a norvég Edvard Munch szimbolista-expresszionista művészetével rokoníthatóak. Az akvarelek és grafikák egy része a MA galéria első kiállításán szerepelnek 1917-ben, amely egyben a művész első önálló bemutatkozása, és amelyet rövidesen még egy követ. Kassák később is egyengeti útját, Mattis Teutsch lesz a *Tett* és a *MA* aktivista folyóiratok legtöbbször reprodukált művésze.

A korabeli kritikák többsége felismeri e művekben rejlő zeneiségét és szubjektivitást. Hevesy Iván Mattis Teutsch alkotói módszeréről a következőket írja: „a természet reális formáiból absztrakt művészi formákat teremt, amelyek így már nem tárgyak szimbólumai, hanem az érzések kifejezői. [...] A lelket, a lélek mozgását, lüktetéseit, dinamizmusát fejezi ki, mindazt a sokszerű és sokirányú hullámzást, ami benne az impresszió nyomán megindult [...] Ez az érzés-festészet nem holmi naiv allegorizálás, hanem a belső érzet-állapotok közvetlen expressziója, abszolút festői eszközök-

kel. Közeli rokonságban van a zenével, tartalmilag is, formailag is analóg vele.”⁴ A fák mintha emberi alakot ölténének, színeikkel, hajladozásukkal, örvénylő vonaljátékaikkal, érzések, lélekállapotok kifejezői, melyet a táj minden egyéb mozgó vonalaival továbbberősít. A természet, tehát antropomorfizálódik, amelynek feltehetően egyik forrása Rudolf Steiner, a korszakban igen népszerű antropozófikus elméletei. Jelen festményünkön egy magányos, fiatal fa hullámszik, és képviseli egymaga a kép függőleges tengelyét, vagyis Mattis Teutsch rendszere szerint, a

tevékenységet, aktivitást.⁵ Egyszerre kétirányú mozgást végez, hiszen a szél ereje kilibbenti az egyensúlyi helyzetéből oldalirányba, míg hoszszú, megnyúló „végtagjainak” köszönhetően azt az érzetet kelti, mint aki folyamatosan növekszik, ágaskodik az ég felé a szél ellenében. Mintha teste két fa törzsének egyesüléséből születne, ez adja fiatalos energiáját, lendületét. A kép szélei nyitottak, így az egymásra épülő vízszintes síkok hullámszik vonalai tovább rezegnek, attól kifelé. A mozgalmasságot a harmonikus színvilág „tompasága” egyensúlyozza,

amely ugyanakkor a finom lilákkal és kékekkel tükrözik is az egyedüli fa magányosságát, a friss zöldek és sárgák pedig az életerejét, fiatalosságát. Nem hiába mondják, hogy Mattis Teutsch ezeken a lírai tájképeken első feleségével való kapcsolatát festi meg. Hosszú betegség és szenvedés után, körülbelül ekkor veszíti el őt, éppen akkor, amikor készen áll arra, hogy műveivel immáron érett, öntudatos művészként megjelenjen a világ előtt.

FÖLDES LÉNA

JEGYZETEK

- 1 Idézet Mattis Teutsch 1932-es interjújából. Idézi Banner János: Mattis Teutsch János (1884-1960). In: *Művészettörténeti Értesítő* 1969/4., 295.
- 2 Kassák a MA kiállítás előszava. Újraközölve: *MA* 1917. december 5.
- 3 Idézet Mattis Teutsch 1932-es interjújából. Idézi Banner János: Mattis Teutsch János (1884-1960). In: *Művészettörténeti Értesítő* 1969/4., 295.
- 4 Hevesy Iván: Mattis Teutsch. In: *MA* 1918/11., 128-129.
- 5 Id. Mattis Teutsch János: *Művészetideológia (Stabilitás és aktivitás a műalkotásban)*. In: *Korunk* 1970/4., 604.

